

МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ: ДОСВІД ТА ПЕРСПЕКТИВИ

У статті розглядаються особливості методики організації самостійної роботи студентів у процесі професійної підготовки у вищому навчальному закладі та роль викладача.

Ключові слова: самостійна робота студентів, конкурентоспроможність фахівця.

Актуальність теми, що пов'язана з головною проблемою сучасної професійної освіти – підготовкою конкурентоспроможного фахівця, який опанує професійно необхідні знання, уміння і навички не лише під час аудиторної але і під час позааудиторної (самостійної) роботи.

Проблема полягає в необхідності з'ясування особливостей та методики організації самостійної роботи студентів, як передумови їхнього висококваліфікованого професійного зростання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій свідчить, що ряд науковців (П. Підкасистий, М. Князян, З. Курлянд та ін.) розглядають самостійну роботу студентів як необхідну складову підготовки та "освіти впродовж життя", але водночас методика організації самостійної роботи студентів у процесі фахової підготовки та її місце в навчальному процесі вищого навчального закладу залишається актуальною.

Мета статті – розкрити методику організації самостійної роботи студентів у процесі фахової підготовки та її роль і місце в навчальному процесі вищого навчального закладу.

Почнемо з методики організації самостійної роботи як основного засобу засвоєння студентами навчального матеріалу в час, вільний від обов'язкових навчальних занять.

Навчальний час, відведений для самостійної роботи студента, регламентується навчальним планом (робочим навчальним планом) і повинен становити не менше 1/3 та не більше 2/3 загального обсягу навчального часу, відведеного для вивчення конкретної навчальної дисципліни. Співвідношення обсягів аудиторних занять і самостійної роботи студентів визначається з урахуванням специфіки та змісту конкретної навчальної дисципліни, її місця, значення і дидактичної мети в реалізації освітньо-професійної програми, а також питомої ваги в навчальному процесі практичних, семінарських і лабораторних занять. З тих навчальних дисциплін, де передбачено не лише засвоєння певного обсягу знань, а й вироблення необхідних практичних вмінь і навичок, обсяг аудиторних занять становить, як правило, близько 2/3, а з інших навчальних дисциплін — близько 1/3 загального обсягу часу.

Зміст самостійної роботи над конкретною навчальною дисципліною визначається робочою навчальною програмою дисципліни та методичними рекомендаціями викладача і студенти забезпечуються всіма навчально-методичними засобами, необхідними для вивчення конкретної навчальної дисципліни чи окремої теми: підручниками, навчальними та методичними посібниками, конспектами лекцій, навчально-лабораторним обладнанням, електронно-обчислювальною технікою тощо.

Студентам також рекомендується для самостійного опрацювання відповідна наукова література та періодичні видання. Методичне забезпечення самостійної роботи студентів повинне передбачати й засоби самоконтролю (тести, пакет контрольних завдань тощо).

Самостійна робота студента над засвоєнням навчального матеріалу з конкретної навчальної дисципліни може виконуватись у бібліотеці, навчальних кабінетах і лабораторіях, комп'ютерних класах, а також у домашніх умовах. Вищий навчальний заклад повинен створити студенту всі умови, необхідні для успішної самостійної навчальної праці, а також надавати йому потрібні для цього методичні засоби (навчальну літературу, лабораторне обладнання й устаткування, електронно-обчислювальну техніку тощо).

В організації самостійної роботи студентів важливу роль відіграє викладач (може бути і два викладачі), який визначає обсяг і зміст самостійної роботи, узгоджує її з іншими видами навчальної діяльності, розробляє методичні засоби проведення поточного та підсумкового контролю, аналізує результати самостійної навчальної роботи кожного студента. Наприклад, з навчальної дисципліни "Кримінальне право" за темою: "Особливості кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх" самостійну роботу організували викладачі з курсу "Психологія і педагогіка" та "Кримінальне право".

Під час підготовки студентів викладачі звернули їхню увагу на зміст та сутність основних положень теми "Особливості кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх", а саме:

- вчинення злочину неповнолітнім є обставиною, що пом'якшує покарання;
- підстави та мета застосування звільнення від кримінальної відповідальності, яке застосовується до неповнолітнього, який уперше вчинив злочин невеликої тяжкості, а його виправлення можливе без застосування покарання;
- до цих осіб, а також тих, хто не досяг віку, з якого настає кримінальна відповідальність та вчинив суспільно небезпечне діяння, можуть застосовуватися примусові заходи виховного характеру: застереження; обмеження дозвілля і встановлення особливих вимог до поведінки неповнолітнього; передача під нагляд батьків та осіб, які їх замінюють, педагогічного або трудового колективу за їх згодою, окремих громадян на їхнє прохання; покладання на особу, яка досягла 15 років і має майно, кошти, заробіток, обов'язку відшкодувати заподіяні майнові збитки; направлення до спеціальної навчально-виховної установи на строк не більше 3 років;
- до неповнолітніх застосовуються такі основні види покарань – штраф (має самостійний доход, власні кошти або майно); громадські, виправні роботи, арешт (у віці від 16 до 18 років); позбавлення волі; додаткові покарання – штраф та

позбавлення права обіймати посади або займатися певною діяльністю; особливістю покарань, які застосовуються до неповнолітніх, є їх більш м'який характер; за обсягом кари всі ці покарання, порівняно із покараннями, що застосовуються до дорослих, зменшені на половину;

- особливості застосування позбавлення волі полягають у кількох чинниках: максимальний строк не може перебільшувати 10 років (за особливо тяжкий злочин, поєднаний з умисним позбавленням життя людини – 15 років); не призначається неповнолітньому, який уперше вчинив злочин невеликої тяжкості; встановлюється максимальний термін у разі вчинення повторно злочину невеликої тяжкості, середньої тяжкості, тяжкого та особливо тяжкого (2, 4, 7 і відповідно 10 років);

- при призначенні покарання суд додатково враховує умови життя та виховання неповнолітнього, вплив дорослих, рівень розвитку;

- при визначенні остаточного покарання за сукупністю злочинів та вироків суд обмежений терміном у 15 років;

- особливості застосування різних видів звільнення від покарання та його відбування полягають у такому – звільнення від покарання та застосування примусових заходів виховного характеру може бути застосовано судом до особи, яка вчинила злочин невеликої або середньої тяжкості на підставі щирого розкаяння та подальшої бездоганної поведінки; максимальний іспитовий термін під час звільнення від відбування покарання із випробуванням встановлено 2 роки (для дорослих – 3 роки); умовно-дострокове звільнення застосовується за більш пільгових формальних підстав – через третину, половину та дві третини строку покарання (у дорослих – через половину, дві третини та три четвертини строку покарання); більш пільгові умови існують для погашення та зняття судимості; уважається, що не мають судимості неповнолітні - які засуджені до покарання, не пов'язаного з позбавленням волі, після виконання цього покарання; які протягом одного року після відбування покарання за злочин невеликої чи середньої тяжкості (відповідно трьох, п'яти років за тяжкий та особливо тяжкий злочин) не вчинили нового злочину; дострокове зняття судимості допускається лише стосовно особи, яка відбула покарання у вигляді позбавлення волі за тяжкий та особливо тяжкий злочин після закінчення половини строку погашення судимості.

Завданнями для самостійної роботи слугували наступні.

1. На підставі самостійного аналізу змісту статей 97-106 КК підготувати відповіді на питання:

- Поясніть, чим зумовлюється особливе ставлення законодавця до визначення обсягу кримінальної відповідальності щодо неповнолітнього?

- Назвіть види примусових заходів виховного характеру і визначте три категорії неповнолітніх, до яких вони можуть бути застосовані.

- Проаналізуйте відмінності між системою покарань, яка застосовується до неповнолітніх та дорослих правопорушників.

- Проаналізуйте відмінності між видами та умовами застосування звільнення від покарання та його відбування, що застосовуються до неповнолітніх та дорослих правопорушників.

- В яких формах знаходить свій вияв кримінально-правовий примус щодо неповнолітнього, який вчинив суспільно небезпечне діяння?

- В яких формах знаходить свій вияв кримінальна відповідальність щодо неповнолітнього, який вчинив суспільно небезпечне діяння?

- Які види покарання не застосовуються до неповнолітніх: підстави, доцільність?

- Які особливості застосування до неповнолітніх покарання у вигляді позбавлення волі?

- Чи є обов'язковим застосування до неповнолітнього примусових заходів виховного характеру в разі звільнення його від кримінальної відповідальності, якщо його виправлення можливе без застосування покарання?

2. Вирішіть практичні завдання.

- Неповнолітня у віці 12 років вчинила крадіжку. Чи можливе за таких умов застосування до неї примусових заходів виховного характеру?

- Неповнолітній вчинив правопорушення - примушення до виконання чи невиконання цивільно-правових зобов'язань (ч. 1 ст. 355 КК). Він був звільнений від кримінальної відповідальності і щодо нього застосовані примусові заходи виховного характеру. Він ухилився від застосування цих заходів. Яке рішення за таких умов може бути прийнято?

- Неповнолітній уперше заподіяв умисне тяжке тілесне ушкодження у стані сильного душевного хвилювання (ст. 123 КК). Який із передбачених санкцією цієї статті вид покарання не може бути застосований?

- В якому випадку неповнолітньому не може бути призначено покарання у вигляді позбавлення волі на строк понад 10 років?

- Неповнолітній вчинив злочин середньої тяжкості. Йому було призначено покарання у вигляді позбавлення волі, яке він повністю відбув. За яких умов можливе дострокове зняття судимості?

- П'ятнадцятирічні М. та Н. за домовленістю викрали з індивідуального гаража автомобіль "Жигулі". Не маючи досвіду керування автомобілем, М. не впорався з кермом та збив 12 – річного Ш., який їхав на велосипеді, що спричинило смерть останнього. Надайте кримінально-правову оцінку вчиненого.

- Група неповнолітніх, яку організував рецидивіст Л., була затримана під час їхнього наміру вчинити крадіжку із квартири громадянина П., на яку вказав 15-річний Б. Вся група була притягнута до кримінальної відповідальності. Які положення Загальної частини КК будуть враховані судом під час вирішення питання щодо кримінальної відповідальності неповнолітніх?

- М. був засуджений за вчинення грабежу із застосуванням насилля до 5 років позбавлення волі. Через 2 роки з'ясувалося, що він же в неповнолітньому віці вчинив умисне вбивство Б. з корисливих спонукань. За цей злочин він був засуджений до 10 років позбавлення волі. До яких меж можуть бути складені покарання за умови визначення остаточного покарання за сукупністю вироків?

- 17-річний студент денного відділення політехнічного інституту К. був засуджений за крадіжку індивідуального майна до 1 року виправних робіт із утриманням із його заробітку 20 %. Чи правильним є вирок суду?

- 17-річний Г. з необережності спричинив смерть своїм однокласникам, за що був засуджений до 4 років позбавлення волі у виховній колонії. Чи правильно було призначене покарання? Як має вирішуватися питання щодо невідбутої частини покарання, коли Г. виповниться 18 років?

Пропонувались такі теми рефератів:

- Особливості відправлення кримінального правосуддя щодо неповнолітніх у зарубіжних країнах.

- Види покарань, що застосовуються до неповнолітніх.

Подальшого дослідження потребує проблема організації науково-дослідної роботи студентів як чинника їх самостійної роботи в процесі фахової підготовки.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Астемиров З.А.* Уголовная ответственность и наказание несовершеннолетних / З.А. Астемиров. – М., 1970. – 125 с.
2. Кримінальний кодекс України. – К.: Юрінком, 2001. – Статті 97 – 108. Кримінальне право України. Тестові завдання з відповідями / [За ред. В.І. Осадчого]. – Київ, 2002. – С. 68-72.
3. *Шевченко Я.Н.* Правовое регулирование ответственности несовершеннолетних / Я. Н. Шевченко. – Киев, 1976. – 189 с.
4. *Яворська Г.Х.* Педагогіка для правників: навчальний посібник / Г.Х. Яворська. – К.: Знання, 2004. – 304 с.

Подано до редакції 28.09.11
